

בענין חומר האיסור לדון בערכאות

מקור האיסור לדון בערכאות

כתוב בפרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ודרשו חז"ל, לפניהם ולא לפני גויים. ואפילו אם יודע שדנין כדיני ישראל, אסור לדון בפני גויים. וראוי לעורר על איסור זה, כי הוא איסור חמור מאוד, ובשום מקום לא כתב הרמב"ם והשולחן ערוך לשון חמור כל כך, כמו איסור זה, שכתבו (חושן משפט כו, א): "אסור לדון בפני דייני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם (פירוש, מושב קבוע לשריהם לדון בו), אפילו בדין שדנים כדיני ישראל, ואפילו נתרצו שני בעלי דינים לדון בפניהם, אסור. וכל הבא לידון בפניהם, הרי זה רשע, וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו עליו השלום".

אין משפט הגויים כמשפט התורה

מבואר שאפילו כאשר דנים הגויים על פי התורה, לעולם לא יהיה לגוי הבנת המשפט שיש לדיינים, כי אין משפט הגויים כמשפט התורה כלל וכלל, ולא כאן המקום להאריך בזה, אבל בקצרה נאמר, שהמטרה במשפט הגויים הוא להשכיח חיי תרבות ונימוסים, ומשפט התורה הוא עומק האמת של הדין. לכן רק על משפט התורה אמר דוד המלך ע"ה "משפטיך תהום רבה". ולכן כאשר בא לדון לפני גויים, יצא הדין מקולקל, אפילו כשדנין כמו ישראל, כי עיקר הדין אינו החוק, אלא הנידון שלפנינו, ובזה אין דעת הגוי כדעת הדיין. וכבר כתב החזון איש זיע"א, שרוב הטעויות בדיני תורה אינם במה שכתוב בהלכה, אלא עיקר הטעויות בנידון שבא לפני הדיין, להיכן שיך נידון זה. זה עיקר עומק הדין, ולא נגלה לגויים ולמי שאינו שומר תורה ומצוות. ועוד שגם את דין התורה אינם מבינים כלל כראוי, כי עומק המשפט לא נגלה להם.

טענות כנגד הדיינים

כאן המקום לעורר, שפעמים רבות יש לבעלי הדין טענות על פסקי הדיינים, וטוענים כנגדם שיש הם נגיעה אישית וכדו' בפסק הדין. חשוב לדעת, שברוב הפעמים טענות בעלי הצדדים אינם נכונים, כי דעת בעלי בתים אינם כדעת הדיינים, ולרוב, הצדדים אינם מבינים את עומק הדין, וחושדים את הדיינים בדברים שאינם נכונים כלל וכלל, ופעמים רבות שמעתי טענות של בעלי דין על פסקי דיינים, שלא הבינו את עומק הדין. ואם חייב אדם לדון כל אדם לכף זכות, קל וחומר שיש חיוב לדון את הדיין לכף זכות, וכל הדין דיין לכף חובה לפני שביירר לעומק את העניין, גורם רעה לעצמו. אינני אומר שלא יתכן דיין שאינו כשורה, יתכן שיש, אבל צריך משנה זהירות חקירה אחר חקירה, ודרישה אחר דרישה, לפני שמחליטים לדון את הדיין לכף חובה. ולעניות דעתי, אין כח לאף אדם שאינו יושב בדיני תורה, לדון שום דיין, כי דעתו אינה משגת את דעת הדיינים, כי עומק הדין עמוק עמוק מאוד. בפרט שרוב הדיינים עושים מלאכתם לשם שמים, ללא כל תמיכה כספית.

האם יש איסור גזל לדון בפני ערכאות – כשהסכימו לדון בערכאות

וצריך לדעת, שאם בעלי הדין הסכימו לדון בפני ערכאות, ועברו בשאט נפש על איסור לדון בערכאות, אין עליהם איסור גזל, דהיינו, שאפילו אם חייבו בערכאות את האחד שלא כדין, אין לתובע דין גזלן

אפילו שנוטל ממון שלא כדין, כיון שהסכימו ביניהם לדון בערכאות, מחלו על ממונם וקיבלו על עצמם כל דין שיפסוק הערכאות, וממון ניתן למחילה, ומטעם זה, מי שיש לו דין ודברים עם חברות גדולות שאינם דנים בבית דין, מותר לו ליטול ממון על ידי הערכאות.

האם יש איסור גזל לדון בפני ערכאות – כשתבעו אותו לדון בערכאות

כמו כן אם חבירו עובר על התורה, ותבעו לדון בערכאות, והתובע הפסיד וחייבו את התובע לשלם לנתבע, מותר לנתבע ליטול ממון, כיון שהתובע מחל על ממונו, וקל וחומר אם הנתבע יצא זכאי בערכאות, אין צריך לברר בבית דין מה הדין, כי התובע מחל על ממונו.

האם יש איסור גזל לדון בפני ערכאות – כשהנתבע לא בא לבית דין

אבל אם תבע את חבירו לדון בבית דין, וחבירו אינו בא לדין, וקיבל רשות מבית דין לדון בערכאות וזכה התובע בדין, בזה יש מחלקות גדולה בין הפוסקים האם יש חשש גזל ליטול ממון של הנתבע. שיטת האבני נזר ורבי עקיבא אייגר, שלא אמרינן שהנתבע מחל על ממונו, אלא רק לא בא לבית דין, אבל לא הסכים למחול על ממונו אם יפסיד, לפיכך אם יזכה התובע בדין יש חשש שהממון שיטול גזל הוא, ואף על פי שהתירו לו לדון בערכאות, לא התירו לו לגזול את חבירו, לפיכך אם יזכה בדין, חייב התובע לומר לנתבע שהוא מבקש לבוא לדון בפני ישראל, לראות האם באמת זכאי גם בדין ישראל, וכיון שכבר הפסיד הנתבע בערכאות, בודאי יבוא לבית דין. ואם לא ירצה לבוא לדין תורה, הרי שמחל על ממונו, ויכול להוציא ממנו את ממונו בדין. אבל יש פוסקים שכיון שלא בא לבית דין, והתובע הוכרח לדון עמו בערכאות, כבר מחל על ממונו, ואין צריך לברר אם זכאי ליטול ממנו.

עוד טעם מדוע לדון את הדיין לכף זכות וחומר האיסור לדון בערכאות

וכתב המשך חכמה (משפטים) וז"ל "שפעולת הבית דין מתייחס הכל להשם יתברך, כמו שאמר (תהלים פב, א) אלקים נצב וכו', והמשפט לאלקים הוא (דברים א, יז), וכיון שטעו בית דין ודנו, זה מפעולות השם יתברך, ולא אצדיק רשע, אם לא שיש טעם כמוס אצל השם יתברך שלא יחפוץ במיתתו, ומי יבא בסודו, אך זה כשאחד מבית הדין לא לקח שוחד, אבל אם על ידי שוחד טעה, אז חוזר דינו, ואין ראייה ממה שדנו הדין, אף שרצו לדון בצדק, כי אין זה מהסכם השם יתברך, שבבית דין הנוטלים שוחד, בקהלם אל תחד כבודו, ולכן מסיים כי השוחד יעור פקחים, פירוש בדבר המפורש שאין צריך חכמה לזה, וכמו דבר שהצדוקים מודים בו, שבזה אם טעו מחזירין אותו (סנהדרין לג, ב) "עכ"ל לקדשו.

הנה מלבד הטעמים הנ"ל, מבואר במשך חכמה, שמי שדן בפני בית דין כשר, אפילו שהדיינים טעו בפסק הדין, מכל מקום, אין ספק שהכל מאתו יתברך, והקדוש ברוך הוא הטעה את הדיינים, כי כך גזרה חכמתו יתברך שיצא הדין. אבל כל זה הוא בתנאי שדן בפני דיינים כשרים, אבל אם דן בפני ערכאות, אין שם השראת השכינה, ואין השגחה פרטית על פסק דינם, לכן, מלבד האיסור החמור לדון בערכאות, עוד יצא נפסד שפסק הדין אינו מושגח בהשגחה עליונה. ומכך עוד טעם לדון דיין לכף זכות שמשמים הטעו אותו.